

Levende landschappen

Er zijn van die projecten waar ik onverminderd blij van word. Levend Landschap is er één van. In Harskamp mocht ik aantreden om samen met bewoners een start te maken met de aanplant van een nieuwe hoogstamfruitboomgaard (zie pagina 6). Het vormde de officiële start van een omvangrijker project voor versterking van het landgoed Harscamp. Een groep enthousiastelingen heeft samen met een landschapsarchitecte de ideeën uitgewerkt. Inheemse plantensoorten keren terug, oude hagen krijgen een facelift en over enkele jaren produceert de boomgaard fruit. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is Harscamp belangrijk. Het echtpaar Helene en Anton Kröller-Müller woonde op het landgoed in boerderij Het Klaverblad. Vanuit deze plek hebben zij de Hoge Veluwe en het museum vormgegeven. Dit verhaal verdient verteld te worden. De huidige bewoners spannen zich daarvoor in.

Wethouder Willemien Vreugdenhil plant de eerste fruitboom op landgoed Harscamp.

Zo gaat het in onze hele gemeente. Enthousiaste inwoners gaan zelf aan de slag. In Ederveen spant een groep zich in voor uilen. In Bennekom zijn bloemrijke boomspiegels aangelegd. In onze bossen en heiden is een beheergroep aan de slag gegaan. Het mes snijdt – als dat zou kunnen – aan drie kanten: inwoners raken sterker betrokken bij hun leefomgeving, ons landschap verfraait én we versterken de biodiversiteit. Dat laatste is broodnodig. Het is geen geheim dat de biodiversiteit achteruit holt. Aan ons de schone taak om dit een halt toe te roepen. Voor grootschalige maatregelen staat de overheid aan de lat, samen met alle bedrijfssectoren die hier invloed op hebben. Kleinschalige maatregelen kunt u zelf treffen. Levend Landschap maakt dat zichtbaar. Op uw erf, in uw tuin kunt u het verschil maken. Met inheemse bomen en planten krijgen we een mooier landschap, meer bijen en andere insecten die weer vogels aantrekken, die op hun beurt.... U raadt het al: heel Ede fleurt ervan op!

Willemien Vreugdenhil
Wethouder voor het buitengebied van de gemeente Ede

Museum Vliegveld Deelen viert 75 jaar vrijheid

Museum Vliegveld Deelen wordt door vele vrijwilligers gerund. Dit jaar gaat er extra aandacht uit naar de laatste oorlogsdagen en de bevrijding van Deelen in april 1945.

Museumvoorzitter Robert Markus toont wrakstukken van neergehaalde vliegtuigen.

Het is dinsdagavond. De vrijwilligers komen bij elkaar om te klussen. Na een kop koffie gaan ze aan de slag. Museumvoorzitter Robert Markus leidt intussen rond en vertelt. 'Verwacht geen gelikte presentatie. De charme van ons museum is dat bezoekers zelf van alles kunnen ontdekken. De gevonden spullen brengen je heel dicht bij de oorlog. Dichterbij kun je niet komen.'

Grote fascinatie

Zijn eigen fascinatie voor spullen uit de Tweede Wereldoorlog begon op zijn vijftiende. 'Samen met een vriendje had ik een oude mijndetector op de kop getikt. 's Nachts reden we op de brommer naar Oosterbeek om objecten te zoeken.' Echt serieuze vormen nam de hobby aan toen hij als vrijwilliger ging deelnemen aan vliegtuigbergingen. In het museum liggen de vondsten van deze vliegtuigbergingen van met name de jaren tachtig en negentig uitgestald.

Straaljager Messerschmitt 262

Sinds twee jaar staat het museum officieel geregistreerd. Hierdoor krijgt het museum een grotere naamsbekendheid en dus ook meer bezoekers. De officiële status opent bovendien deuren naar subsidies. 'Met subsidie van de gemeente kunnen we tentoonstellingen beter aankleden. In april openen we een tentoonstelling over de Duitse Messerschmitt 262. Vlak voor de Slag om Arnhem is hij bij Elden neergestort. De straaljager was zo modern, dat de Duitse luchtafweer hem niet herkende en neerhaalde. In 2014 is het toestel bij toeval teruggevonden op nog geen kilometer afstand van ons museum.'

Majoor Henry Druce

Een kleinere tentoonstelling komt er over majoor Henry Druce. 'Eén van onze vrijwilligers vond zo'n vijftien jaar geleden in de kruipruimte van

een voormalig Duits gebouw een filmrolletje. Er was licht bij gekomen, maar er kon nog één wazige afdruk worden gemaakt: een militair met een hoge hoed op een motorfiets! Het duurde jaren voor we wisten wie het was: Henry Druce, in dienst bij het 2de Special Air Service Regiment. Onder zijn leiding werd op 14 april 1945 vliegveld Deelen bevrijd.' Nog een actie in het kader van 75 jaar vrijheid: voor het museum wordt het kanon teruggeplaatst. 'Het heeft een belangrijke rol gespeeld in de Slag om Arnhem. We hebben het kanon in 1996 bij Meinerswijk opgegraven. De laatste jaren stond het buiten te verroesten. Het kanon wordt opgeknapt. In april staat het weer buiten.'

Meer info: www.museumdeelen.nl
Meer over 75 jaar vrijheid: zie ook pagina 5.

Inhoudsopgave

Pluktuin
Steenuilen

p2 75 jaar vrijheid
p2 Geitenlamsvlees

p3 Levend Landschap
p3 Fijnstof meten

p4 Duurzame energie
p5 Landgoed Harscamp p6

'Met de pluktuin leef je met de seizoenen'

Bij De Wilde Peen in Ede oogst je het hele jaar door een grote variatie aan groenten en kruiden. Vers van het land: gezond, lekker en duurzaam. De tuinders Maria van Maanen en Klarien Klingen zijn volop bezig met het nieuwe teeltseizoen.

In de winter komen mensen minder vaak om te oogsten. Toch valt er ook dan genoeg te halen. In november stonden er op de teeltbedden allerlei kolen, sla en zelfs nog wat tomaten. Een vaste klant vraagt naar de aardappels. 'Die liggen in de kuil onder het blad, achter in de tuin', wijst Maria van Maanen.

Ervaren tuinder

Van Maanen is alweer twaalf jaar tuinder. Ze teelt zo natuurlijk mogelijk: zonder bestrijdingsmiddelen en kunstmest maar met insecten en wilde kruiden, waaronder wilde peen. Eerder had ze een tuin in Scherpenzeel en in Lunteren. Maar telkens liep het pachtcontract af en moest ze vertrekken. Na een oproep vorig jaar in Ede Stad kreeg ze meerdere aanbiedingen. De keuze viel op een perceel van 0,8 hectare aan de Krommesteeg in Ede nabij Kernhem.

Maria van Maanen stalt de oogst uit in pluktuin De Wilde Peen.

Binding met mensen

Dit keer pakt ze de teelt anders aan. Ze was altijd keihard aan het werk om winkels en horeca op tijd te beleveren. Ze miste het contact met andere mensen. Klarien Klingen, die voor haar in Scherpenzeel werkte, suggereerde een pluktuin te beginnen. Nu zijn ze partners in de pluktuin. 'Weg is de stress. Ik hoef niets meer zelf te oogsten. Maar vooral de verbinding

met mensen is fijn. Ik kan laten zien hoe mooi het hier is en hoe ons voedsel groeit.' Van Maanen blikt tevreden op het eerste seizoen terug. Nu alles op rolletjes loopt is er ruimte voor nieuwe mensen die oogstaandeelhouder willen worden. Op elk moment van de dag kunnen zij langskomen om te oogsten. En geregeld zijn er leuke activiteiten zoals een aardappeloogstfeest of zuurkool maken.

Zoektocht naar grond

Het ziet er prachtig uit in de tuin; een aanwinst voor Ede. Maar dan vertelt Van Maanen dat hun pachtcontract opnieuw tijdelijk is. Wie weet moeten ze volgend jaar opnieuw verkassen. Van Maanen doet dan ook graag een oproep: 'Heeft u voor lange tijd grond te verpoen? Neem contact met ons op: www.wildepeen.nl of 06-33626990. Verder zoeken we per direct extra grond voor de wintergroenten voor komend seizoen.'

Wilde peen trekt nuttige insecten aan.

Samen aan de slag voor Uilen onder de Pannen

Vroeger boden boerenbedrijven alles wat steen- en kerkuilen nodig hebben: rommelige erven met oude kippenhokken, takkenbossen, heggen, houtwallen en schuurtjes. Tegenwoordig moet de natuur een handje worden geholpen. Eric Hendriks uit Lunteren is een van de vrijwilligers die actief deelneemt aan Uilen onder de Pannen, een project in het kader van Levend Landschap Ede.

In een boom in zijn tuin heeft een steenuil zijn intrek genomen in een nestkast. Via een camera kunnen Hendriks en zijn vrouw op elk moment zien wat zich er afspeelt. Overdag zit de steenuil vooral in de kast te slapen. 's Nachts is hij uithuiziger en gaat hij op jacht naar iets eetbaars. Erg pietluttig is hij niet. Het dieet is afwisselend, variërend van rupsen en larven tot muizen en regenwormen.

Kasten inspecteren

In een gebied van 80 vierkante kilometer hangen ruim 75 kasten. Circa 20 worden er bewoond. Aan Hendriks en de andere vijf vrijwilligers die meedoen aan het project de taak om ze te controleren. 'Ik verheug me er altijd weer op. Niet alleen vanwege de uilen, maar ook omdat de mensen die

Eric Hendriks bekijkt een steenuilenkast om te zien of er een steenuil in zit.

zo'n kast hebben enthousiast zijn over het buitenleven. We delen een passie voor de natuur.'

De broedtijd – de maanden april, mei en juni – is het leukst voor de vrijwilligers. 'Altijd weer spannend om te zien of er een uiltje zit te broeden. Dan is het vervolgens een kwestie van voorzichtig voelen of er eitjes onder het uiltje liggen. Voordat de jongen uitvliegen kun je ze ringen.'

Streekeigen beplanting

Het project Uilen onder de Pannen wordt in de zes dorpen van de gemeente Ede opgezet in samenwerking met STONE, Steenuilenoverleg Nederland. Het is een mooi voorbeeld van hoe bewoners, vrijwilligersgroepen en dorpsverenigingen samen aan de slag gaan voor hun eigen leefomgeving. Hendriks: 'Je hoeft helemaal geen boer te zijn of een groot erf te hebben.

Het enige wat telt is dat je weet wat een steen- of kerkuil nodig heeft om voedsel te vinden en wat een goede nestplek is. Vaak is het al voldoende om een nestkast op te hangen en streekeigen beplanting aan te brengen.' Hendriks spreekt uit eigen ervaring. Hij kan niet wachten totdat het broedtijd is.

Een jonge steenuil wordt gewogen en vervolgens geringd.

Meedoen?

Wilt u ook een uilennestkast ophangen, advies over een goede erfinrichting of vrijwilliger worden? U kunt zich aanmelden bij Freek Aalbers, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, 026-3537444, f.aalbers@landschapsbeheergelderland.nl. Lees meer over Levend Landschap op pagina 4.

'Geitenlamsvlees: lekker mals en met karakter'

Jantine van de Kraats uit Harskamp heeft een missie: over tien jaar vinden we het eten van geitenlamsvlees net zo gewoon als geitenkaas. Met BoerenBok brengt ze het vlees onder de aandacht.

In de stal heerst een weldadige rust. Nieuwsgierige geiten lopen naar Jantine van de Kraats toe en knabbelen aan haar handen. Ze geniet van de dieren. De periode tussen eind januari en april vindt ze een extra mooie tijd. Dan worden de lammeren geboren. 'Hoe kunnen we een goede bestemming voor onze geitenbokjes vinden?', vroeg ze zich enkele jaren geleden af. 'Steeds meer mensen eten geitenkaas, wat lekker en gezond is, maar meer melkgeiten betekent ook meer bokjes!'

Duurzamer

De gebruikelijke route is dat bokjes na vier weken worden geslacht. Het vlees gaat naar Zuid-Europa. 'Met Pasen komt daar vaak lam op tafel. Eigenlijk beste zonde dat we hier niet van het mooie vlees genieten. Bovendien zou dat goed passen bij de circulaire landbouw waar Nederland naartoe wil.' Ook economische motieven spelen

Jantine Van de Kraats met een geitenbokje.

mee voor Jantine: bokjes zijn een reststroom in de geitenhouderij. Voor elk bokje dat een melkgeitenhouder naar een mesterij brengt, moet hij 10 tot 12 euro betalen. Dat moet anders kunnen, dacht Van de Kraats met haar financiële achtergrond. Als test is ze zelf een aantal bokjes gaan mesten. 'Vlees had altijd al mijn aandacht; in mijn tienerjaren heb ik bij een poelier gewerkt.'

Echt van start

Afgelopen jaar begon ze serieus werk te maken van haar plan. In april deed ze mee aan een pitch op de FoodFloor van Ede en won samen met het project Stadsgeiten. 'Toen is het balletje gaan rollen. Van het prijzengeld om het voedselinitiatief verder uit te werken, heb ik een website laten ontwikkelen en folders laten drukken. Ik kon van start. Op markten stond ik met BoerenBok burgers om de reacties van

mensen te polsen. Het is misschien even wennen, maar geitenlamsvlees is heel lekker mals. Qua smaak neigt het naar wild en de structuur lijkt op rosé kalfsvlees.'

Geitenlamsvlees van BoerenBok.

Regionale afzet

Ze is tevreden over het eerste jaar. '2019 was het jaar van uitproberen en proefpakketjes maken. Met het groeiende consumentenbewustzijn is het een goed moment om vlees van bokjes te gaan verkopen. Zo regionaal mogelijk.' De bokjes laat Jantine slachten in Elspeet. Bij een paar restaurants staat het vlees op de menukaart. Ook enkele Landwinkels en een groothandel in streekproducten verkopen het. Particulieren kunnen bij de boerderij terecht.

Voor meer informatie of contact: www.boerenbok.nl

Otterlo pakt uit met 75 jaar vrijheid

In enkele Edese dorpen wordt de oorlog herdacht en de bevrijding gevierd. In Otterlo bereidt een groep van vijftien inwoners een programma voor. De Slag bij Otterlo op 16 en 17 april 1945 was de laatste grote slag van de Canadezen in Nederland.

'De Slag bij Otterlo leeft nog sterk in onze gemeenschap', vertelt werkgroep lid Fred Bruil. 'Aan onze zijde waren 27 slachtoffers te betreuen: 23 geallieerden en vier burgers. Aan Duitse zijde waren 64 slachtoffers.' De twee legers kwamen elkaar min of meer bij toeval tegen. Op 16 april kwamen de Canadezen eigenlijk zonder slag of stoot binnen en sloegen hun tenten op. Het plan was om de volgende ochtend richting de Noord-Veluwe te trekken. Maar in de nacht kwamen de Duitsers langs die zich terugtrokken vanuit Apeldoorn richting de Grebbelinie. De Canadezen werden verrast door de Duitse overmacht. In de ochtend van 17 april kwam er redding van geallieerde tanks met vlammenwerpers.

Feestelijke aankleding

Die slag en de bevrijding worden straks gevierd. In maart wordt het dorp aangekleed met Canadese en Britse vlaggetjes. 'Als straten zelf een boog willen bouwen, juichen we dat toe.' Begin april komen er bij de toegangswegen grote borden te

Bevrijding van het noodziekenhuis dat in het Museum Kröller-Müller gevestigd was.

staan met foto's uit de oorlogstijd. In de Dorpsstraat en op de Houtkampweg worden 27 banieren opgehangen om de slachtoffers te herdenken. 'Van de meesten beschikken we over een foto, maar niet van iedereen. Bijvoorbeeld niet van de vijfjarige Jan Bruil. Hij zou mijn vijftien jaar oudere broer zijn geweest.'

Herdenkingsbijeenkomst

Canadese nabestaanden zijn uitgenodigd om met het dorp de bevrijding te herdenken. Vrijdag 17 april is de officiële bijeenkomst met onder meer Vincent Bijlo en de Konrad Koselleck Big Band. Daarna komen vanuit De Hoge Veluwe – net als destijds – Canadese voertuigen

het dorp inrijden. 'Ze worden door kinderen en volwassenen met vlaggetjes verwelkomd. 's Avonds speelt onze fanfare OBK. In een buitenbioscoop tonen we een oorlogsfilm.'

Bevrijdingswandeling

Op de zaterdag volgt een bevrijdingswandeling langs acht plekken, waar strijd of andere heftige voorvallen hebben plaatsgevonden. Op elke plek vertelt een dorpsbewoner wat er is gebeurd. In boerderij De Houtkamp zijn de gaten nog zichtbaar van de kogels die zijn afgeschoten door de eerste Canadese tank die Otterlo binnenreed. De route voert vanzelfsprekend langs

het monument voor de gevallen en ook naar het huis van de familie Van den Ham, waar vader Willem en zoon Sander tijdens de slag omkwamen. Er zijn veel verhalen te vertellen. 's Avonds sluit de viering af met een coverband van de Andrew Sisters en mogelijk een optreden van de Canadese band RCAF.

Bewoners uit Otterlo vieren de bevrijding op 17 april 1945.

Meer over de Slag bij Otterlo: <https://slagomtterlo.nl>

Meer activiteiten

Op 4 maart geeft Harskamps Belang aandacht aan de Tweede Wereldoorlog in Harskamp, Otterlo en Wekerom met een lezing van Ron Reitsma, ondersteund door een grote hoeveelheid foto's. 21:00-22:00 uur, Partycentrum De Molen, Molenweg 12, Harskamp. Toegang is gratis.

'Poelencursus laat zien hoe belangrijk zo'n stukje water is'

Voor het project Levend Landschap Ede staan in 2020 diverse activiteiten gepland: themabijeenkomsten, cursussen en werkdagen. Met vereende krachten gaan bewoners aan de slag. Hendrik Prins, bestuurder van Stichting Het Luntersche Buurtbosch, kijkt tevreden terug op de poelencursus. 'Heel verhelderend. De cursus benadrukte nog eens hoe belangrijk zo'n stukje water is voor de soortenrijkdom in onze omgeving.'

Aan de slag tijdens de poelencursus. Wat vinden we er aan bodemleven?

In het Luntersche Buurtbosch liggen drie poelen. 'In het bos spreek je gewoonlijk van vennen', legt Hendrik Prins uit. Hij staat bij een van de vennen en wijst: 'Hier lag voorheen een kaal kampeerterreintje. We hebben er een ven gegraven. Eromheen kwam de heide spontaan terug. We hebben hier een ontzettend mooi stukje natuur gecreëerd.' Het derde ven is nieuw, het is afgelopen zomer gemaakt. In het Witte Wievengat op de Goudsberg zijn vijf in elkaar overlopende waterbekkens gegraven. 'Water op deze gortdroge plek brengt leven.' Dat blijkt wel uit inventarisaties. In de vennen zitten salamanders, posthoornslakken, poelslakken, allerlei waterkevers, schrijvertjes, bootsmannetjes, libellen(larven), kikkers, padden enzovoort. Het water trekt ook de nodige dorstige vogels, insecten en wild zoals reeën en zwijnen. 'Onlangs zagen we hier op één moment een raaf, een reiger en een ree. Prachtig toch?'

Kennis vergroten

De poelencursus van het project Levend Landschap Ede was voor Prins een mooie kans om zijn kennis te vergroten voor een beter beheer. 'Ik heb weliswaar een groene achtergrond, maar ik ben opgeleid als bosbouwer. Poelen en vennen zijn iets heel specifiek.'

Na de cursus vroeg hij de ecooloog die de cursus gaf om een keer langs te komen om zijn oordeel te geven over de vennen van het Luntersche Buurtbosch. Hoe staan ze erbij? Wat gaat goed, wat kan anders of beter? 'We kregen vooral complimenten. Dat komt natuurlijk omdat we met Els Roke, die ons adviseert, al de nodige expertise

in huis hebben. Veel dingen doen we goed. Dit ven bijvoorbeeld heeft zanderige taludjes, die zijn interessant voor allerlei insecten en hagedissen.'

Puntjes op de i

Hier en daar kreeg Prins kleine aanvullende tips voor het beheer van de vennen. Nu kan hij puntjes op de i gaan zetten. Bij het Witte Wievengat komt al riet op. 'Dat moeten we zo snel mogelijk verwijderen. Zit er eenmaal flink riet in het water, dan groeit het snel dicht en moet je zelfs in het water geregeld gaan maaien. We moeten ook zeker voorkomen dat er vis in een ven komt. Vissen horen in beken en rivieren thuis, maar niet hier. Ze zouden de salamanders opeten.'

Een belangrijke waarschuwing die hij kreeg is: houd hoe dan ook mensen, honden en paarden uit het water. Mountainbikers vinden het leuk om vlak langs de oeverrand te

scheuren. Paardrijders gaan soms met hun paard door het water heen en hondenbezitters gooien graag een stok in het ven. 'Dit alles geeft een enorme verstoring. Wie weet gaan we wel een hekje en een informatiebord bij de vennen neerzetten.'

Goede zet

Prins vindt het cursusaanbod van de gemeente een slimme actie. 'Ede heeft heel goed begrepen dat als je het buitengebied wilt versterken, je de bewoners moet interesseren. En ze snappen wat ze voor een mooi landschap moeten doen. Het cursusaanbod is een heel goede zet.'

Wilt u op de een of andere manier ook meedoen met Levend Landschap? U kunt zich aanmelden bij Freek Aalbers, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, 026-3537444, f.aalbers@landschapsbeheergelderland.nl.

Hendrik Prins (rechts) tijdens de poelencursus.

Activiteiten van Levend Landschap Ede in 2020

Voor geïnteresseerde bewoners en vrijwilligersgroepen organiseert de gemeente Ede onder de vlag van het project Levend Landschap diverse activiteiten.

- **Hoogstamfruit.** In januari 2020 vond de tweedaagse cursus 'Beheer en onderhoud hoogstamfruit' plaats voor eigenaren van hoogstamfruit en mensen die meer wilden weten over beheer en onderhoud van hoogstambomen. De Hoogstambrigade Ede kan nog vrijwilligers gebruiken.
- **Klompennaden.** Dit voorjaar komt er een tweedaagse cursus 'Stap verder met je Klompennaden' speciaal voor vrijwilligers die de elf Klompennaden in de gemeente onderhouden. Wilt u ook Klompennaden-vrijwilliger worden? Dan is dit een mooi moment om aan te haken.
- **Biodiversiteit.** Op dinsdag 24 maart is er een thema-avond over biodiversiteit en biodiversiteitsherstel. De avond wordt georganiseerd door de katholieke kerk in Bennekom (in het kader van het vastenproject Lopend Vuur), bewonersinitiatief Bloemrijk Bennekom en de gemeente Ede. Meer informatie www.hetgroeneboekje.nu.
- **Droogte.** In juni is er een grote bijeenkomst van Levend Landschap Ede rondom het thema 'Droogte'. Deze zal plaatsvinden bij de waterzuivering (RWZI) van Otterlo.

Praktijkochtend van de cursus hoogstamfruit. In januari namen ruim dertig mensen deel. Elf hebben zich als vrijwilliger aangemeld voor de hoogstambrigade; een prachtig resultaat.

Levend Landschap Ede tijdens NL Doet

Tijdens NL Doet op 13 en 14 maart organiseren de Levend Landschap-groepen in een aantal dorpen een dorpswerkdag. Ederveen rondt de herinrichting van de weide bij het oorlogsmonument af. Otterlo Schoon maakt op 14 maart een aantal straten schoon. In Bennekom wordt een groenstrook bij de Oude Kerk voorzien van bij- en insectvriendelijke beplanting. Lunteren en Harskamp presenteren nog hun activiteit. Doet u mee? www.nldoet.nl

'Jersey-koeien passen bij een duurzame bedrijfsvoering'

Het is een bijzonder gezicht. In de open frontstal bij maatschap Iglesias in Lunteren staat tussen de bruine Jerseys nog af en toe een zwartbonte koe. Het nieuwe melkvee bevat uitstekend.

Bij de introductie van het fosfaat-rechtenstelsel stond de familie Iglesias voor de keuze: de veestapel iets inkrimpen of dure fosfaat-rechten bij kopen om hetzelfde aantal dieren te houden. Vader Jacques en dochter Louise zagen een derde weg: een kleinere koe.

Ze onderbouwen hun keuze. ' Jerseys zijn efficiënte, duurzamere koeien. Met dit ras kunnen we negentig koeien blijven melken. De dieren produceren minder mest en dus ook minder fosfaat. De melkproductie valt wel lager uit, maar de gehalten eiwit en vet zijn hoger. Daar worden we op uitbetaald.'

Supermak

Ook om een heel praktische reden was het een goed moment om afscheid te nemen van het zwartbonte vee. 'Het worden langzamerhand zulke enorme beesten; ze passen bijna niet meer in de ligboxen. We hadden de stal moeten aanpassen. De Jerseys passen er wel gemakkelijk in.'

Louise en Jacques Iglesias zijn erg te spreken over hun Jersey's.

Louise is erg te spreken over het nieuwe ras. ' Jerseys zijn supermak en kalveren makkelijk af. Ik heb er schik mee. Plezier in je werk is ons veel waard.'

Eén kalf

Het is opmerkelijk. Jacques is van huis uit geen boer en toch heeft hij een mooi melkveebedrijf opgebouwd. 'In de jaren vijftig, zestig toen de boeren grote leningen afsloten om te groeien, begon ik als twaalfjarige jongen met één kalf. Boeren in de omgeving moesten wel lachen om mijn gepruts met een paar

koeien en een oud puffend trekkertje. Een boerenbuurman zei eens: "Het is niks en het wordt ook nooit wat." Als ik die buurman was, zou ik dat ook gezegd hebben. Ik had geen rooie cent, geen schuren, geen grond. Dat is toch een hopeloze zaak? Zoek een baan en ga werken. Dat deed ik natuurlijk ook. Zo is het gelopen.'

Bodemcursus

Jacques en Louise zien het boeren als een levensstijl, niet als een vak. Ze genieten van hun dieren en van hun

grond. Ze realiseren zich dat je daar heel zuinig op moet zijn. En dus deden ze graag mee met de cursus duurzaam bodembeheer van de gemeente Ede. Veel doen ze al goed. Op hun bouwland ploegen ze al jaren niet meer. 'De goede humuslaag willen we bovenin houden.' Maar natuurlijk zijn er altijd dingen die beter kunnen. 'We hebben een kantenstrooier gekocht. Daarmee voorkomen we dat er kunstmestkorrels in de slootkant terecht komen. Verder gaan we de mestgift in twee porties verdelen en verdunnen met water. Dat vermindert de ammoniakuitstoot en voor de bodem is het ook beter.'

Tussen de bruine Jerseys staat af en toe een zwartbonte koe.

In het najaar starten waarschijnlijk weer cursussen bodembioogie. Mensen die interesse hebben kunnen een mail sturen naar: gerdien.kleijer@ede.nl

Fijnstofmeter geeft beter inzicht in fijnstofbronnen

Yvonne Kleefkens uit Lunteren zet zich als vrijwilliger en beroepsmatig in voor het milieu. Tijdens een informatieavond over luchtkwaliteit hoefde ze niet lang na te denken: Ja natuurlijk wilde ze thuis een fijnstofmeter plaatsen. Daarmee hoopt ze bij te dragen aan een beter inzicht in de fijnstofbronnen in de regio.

Regio Foodvalley is een hotspot met hoge concentraties fijnstof. Dat leidt tot een minder gezonde leefomgeving. Het fijnstof komt uit allerlei bronnen, denk aan verkeer, industrie en houtkachels. Een belangrijke lokale bron is de pluimveesector. Vooral sinds 2012 nam de fijnstofuitstoot toe. Oorzaak was het verbod op de kooi als huisvestingssysteem, waardoor pluimveehouders overstapten op scharrelsystemen. Dat is diervriendelijker, maar bij het scharrelen van de kippen komt wel meer fijnstof vrij. De Regio Foodvalley en de pluimveesector werken samen aan maatregelen die de luchtkwaliteit kunnen verbeteren. Dit gebeurt vanuit het Manifest Gezonde Leefomgeving Veehouderij (2016) en het landelijke Schone Lucht Akkoord (januari 2020).

De fijnstofmeter van Yvonne Kleefkens hangt bij de voordeur.

Grote belangstelling

Maar hoe weet je of de maatregelen werken? Onder meer door op zoveel mogelijk plekken fijnstofmeters op te hangen. De gemeente Ede besloot daarom een jaar geleden inwoners te betrekken. Geïnteresseerden kregen de gelegenheid om thuis een fijnstofmeter te plaatsen. 'Het project startte met een algemene informatieavond over de luchtkwaliteit in onze regio. Er was best een grote opkomst', herinnert Yvonne

Kleefkens zich. 'Je kon je inschrijven voor een workshop fijnstofmeter maken. Zo'n veertig à vijftig mensen gaven zich op.'

Boven de voordeur

Tijdens de workshop in mei knutselde Kleefkens de meter in elkaar. Thuis zocht ze er een goede plek voor. 'Dat was even lastig. De meter moet een Wifi-verbinding hebben, zodat hij data kan versturen naar de website waar de fijnstofmetingen uit heel Nederland

worden verzameld. Ook moet de meter op een plek hangen met zo min mogelijk luchtverstoringen. Uiteindelijk werd dat vlak bij onze voordeur.'

Beter inzicht

Geregeld bekijkt Kleefkens de data op de website. Soms laten die opmerkelijke afwijkingen zien. 'Zat er een vogel in de dakgoot te scharrelen?', vraagt ze zich af. 'Of werd er in de straat blad geblazen?'

Als wiskundige vindt Yvonne Kleefkens het interessant hoe de fijnstofemissies worden gemeten en tegen welke problemen je bij metingen aanloopt. 'De fijnstofmeters die wij als burgers hebben opgehangen zijn goedkoop en niet zo secuur, maar als het er veel zijn kun je er toch conclusies uit trekken.'

Kijk voor de fijnstofmetingen op: www.samenmeten.rivm.nl/dataportaal

Eigen energie uit kleine windmolen en zonnepanelen

'Zelf energie opwekken is een sport geworden', zeggen Wouter en Arien Evers. Sinds juli 2019 hebben ze op hun kalverhouderij in Putten een kleine windmolen aangevuld met 256 zonnepanelen.

Het klimaat en de energietransitie houden de familie Evers flink bezig. 'We willen onze verantwoordelijkheid dragen voor het klimaat en ons nageslacht.' Zo ontstond het plan om duurzame energie te gaan opwekken en onafhankelijk te worden van het energienetwerk. Maar hoe?

Hoog energieverbruik

Het kalverbedrijf met 1500 dieren gebruikt flink wat energie, circa 60.000 kWh per jaar. Vooral de voorbereiding kost energie. Daarvoor wordt water opgewarmd tot 80 graden Celsius, zodat het goed mengt met het melkpoeder. Ook de ventilatoren, de voerkeuken en cetera zijn energievreters. In gesprek met het Barneveldse bedrijf BestWatt werd duidelijk dat zoveel energie niet alleen uit zon of wind te halen is. Zonne- en windenergie zouden elkaar perfect aanvullen. Op zomerse dagen draaien zonnepanelen overuren, terwijl

Wouter en Arien Evers bij hun duurzame energie installatie.

's nachts en bij somber weer windmolens juist lekker staan te draaien.

Relatief onopvallend

Het voorstel ontstond om op het dak van de nieuwe stal 256 zonnepanelen te installeren en achter de stal een kleine windmolen te plaatsen. Vanwege de beperkte masthoogte van 20 meter is de molen een relatief onopvallend element in het

landschap. Slagschaduw en geluid zijn te verwaarlozen. Het landschapsplan en het vergunningstraject werden uitgewerkt en bij de gemeente Putten ingediend. Binnen twee maanden was de vergunning geregeld.

Nieuwe plannen

De installatie werkt sinds juli. Om nog meer van hun zelf opgewekte energie te kunnen gebruiken overweegt de familie

nu ook een warmtepomp of een ketel met warmtestaven aan te schaffen. 'Die laatste is heel interessant, omdat ze als een accu werken. Als we te veel energie opwekken kunnen we het overschot dan tijdelijk opslaan voor gebruik op momenten dat de windmolen en zonnepanelen niet genoeg energie leveren. Met zo'n accu kunnen we volledig onafhankelijk worden van het energiebedrijf.'

Snel terugverdiend

Hun ervaringen zijn zo positief, dat meerdere ondernemers uit de regio overwogen om een dergelijk concept te installeren. Evers raadt het collega-agrariërs zeker aan. 'Energie wordt alleen maar duurder. De kosten van deze installatie heb je er best snel uit. Vanaf dat moment is de energie praktisch gratis en heb je een mooi verdienmodel.'

Landgoed Harscamp krijgt een opknapbeurt

De verfraaiing van landgoed Harscamp is begonnen. Op 14 december gingen de eerste fruitbomen in de grond voor een nieuwe hoogstamfruitboomgaard. Verder haalden diverse eigenaren op het landgoed plantmateriaal op voor aankleding van hun erf.

Kalverhouder Martin Ruitenbeek vertelt lachend: 'Sommigen kwamen met een kruiwagen. Maar daar pasten die bomen en struiken natuurlijk niet in.' Gelukkig had hij zijn grote aanhangwagen mee. Daarop kon hij tegelijkertijd voor vier andere buurtgenoten het plantmateriaal opladen en afleveren. Ruitenbeek nam zelf 30 rododendrons, vier berkenboompjes en 225 stuks inheemse struiken en boompjes af. Daarmee kleedt hij zijn erf aan en maakt hij beter zichtbaar dat Harscamp van oorsprong een landgoed is.

Erfadvies

De haag laurierstruiken bij de ingang naar zijn erf had hij al verwijderd. 'Die horen volgens de landschapsarchitecte van de gemeente hier niet thuis. Daar komen nu rododendrons. Aan de andere kant van de ingang stonden al wel rododendrons, maar een deel is afgelopen zomer door droogte doodgegaan. De gaten in de haag vullen we met nieuwe struiken op.'

Kalverhouder Martin Ruitenbeek laadt de struiken en bomen voor beplanting van zijn erf af.

Maar er gebeurt meer. De rij berken die al op het erf staan, trekt Ruitenbeek verder door met vier nieuwe bomen. Achter op het bouwblok komt een houtwal met inheemse struiken. Die zullen de machines aan het oog gaan onttrekken. 'Zo voeren we de ideeën van de landschapsarchitecte uit. Ze vindt het zo mooier, en wij ook. Het is een prachtige kans om aan dit project van de gemeente mee te doen. Het erfadvies was gratis en op het plantmateriaal zit aantrekkelijke subsidie.'

Klompepad verleggen

Voor Ruitenbeek komt het project op een goed moment. Vanwege rugklachten wil hij zijn kalverhouderij afbouwen. 'Mijn zoon neemt het niet over, hij heeft hier inmiddels een machineverhuurbedrijf. We hebben het plan om de kalverschuur af te breken en een kleinere machinehal terug te zetten.' Minder bebouwing zal het landgoed goeddoen. Ruitenbeek wil mensen van de bijzondere plek laten meegenieten. Aan de verlegging van het klompepad

werkt hij dan ook graag mee. 'Er komt een paadje langs de rand van ons land, zodat de mensen straks een mooi rondje kunnen lopen.'

Aanplant van de eerste bomen van een nieuwe hoogstamboomgaard op landgoed Harscamp.

Levend Landschap Harskamp

Het landschapsversterkingsplan voor het landgoed Harscamp is een initiatief van een werkgroep enthousiaste vrijwilligers. Diverse eigenaren op het landgoed zijn aangehaakt. De uitvoering van het herstelplan is in het najaar van 2019 gestart. De gemeente doet ook mee. Opschot langs sloten en greppels is verwijderd en hagen zijn gesnoeid. Martin Ruitenbeek: 'Zo houden we samen het landgoed levend!'